4.10.2022

Lausunto: HE 141/2022 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta

Elintarviketeollisuusliitto (ETL) kiittää eduskunnan talousvaliokuntaa mahdollisuudesta lausua kertakäyttömuoveja koskevan SUP-direktiivin täytäntöönpanoon liittyvästä jätelain muutoksesta.

ETL pitää myönteisenä, että hallituksen esityksessä on hyödynnetty direktiivin tarjoamaa kansallista liikkumavaraa muun muassa tuottajan määrittelyssä sekä kulutuksen kunnianhimoisen ja pysyvän vähentämisen toteuttamisessa. Lisäksi ETL kannattaa vahvasti esitettyä pakkausten tuottajavastuun miljoonan euron liikevaihtorajan poistoa sekä uuden palvelupakkausten tuottajan määritelmän lisäämistä. Uusi eräiden kertakäyttömuovituotteiden tuottajille säädettävää jätehuolto- ja siivoustoimiin liittyvä kustannusvastuuta koskeva velvoite on puolestaan keskeinen ja kustannuksiltaan merkittävä suomalaiselle elintarviketeollisuudelle. Toimeenpanossa keskeisiä näkökohtia ovat hallituksen esityksessäkin mainitut kustannustehokkuus ja oikeasuhtaisuus, joiden toteutumiseen ETL toivoo erityisesti kiinnitettävän huomiota.

Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat
ETL kannattaa vahvasti hallituksen esityksessä 48 §:ssä ehdotettua pakkausten tuottajavastuun soveltamisalaa määrittävän miljoonan euron liikevaihtorajan poistoa, ja pitää sen toteutumista sekä siihen liittyen palvelupakkauksen tuottajan määritelmän käyttöönottoa erittäin tärkeänä. ETL kiittää lisäksi tavasta, jolla liikevaihtorajan poistoon liittyviä vaihtoehtoja on valmisteltu ja käsitelty yhteistyössä pakkausten tuottajavastuuseen liittyvien toimijoiden kanssa.

Pakkaustuottajia nykyisin koskevan liikevaihtorajan poistaminen kohtelee kaikkien tuoteryhmien tuottajia nykyistä tasapuolisemmin ja toteuttaa aiheuttaja maksaa -periaatetta nykyistä paremmin. Lisäksi ETL kannattaa vahvasti pakkausten tuottajavastuuseen liittyvää uutta palvelupakkausten määritelmää hallituksen esitykseen sisältyvien perusteluiden mukaisesti. Uusi tuottajan määritelmä palvelupakkauksina pidettäville pakkaustuottajille vähentää näkemyksemme mukaan merkittävästi liikevaihtorajan poistamisesta aiheutuvaa tuottajavastuuvelvollisten lukumäärän kasvua ja täten niihin liittyvää hallinnollista taakkaa.

ETL pitää myönteisenä, että ehdotuksen 48 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaista pakkausten tuottajan määritelmää esitetään sovellettavaksi 1.1.2024 alkaen. Näin ETL:n jäsenyrityksille sekä muille pakkausten tuottajavastuullisille yrityksille, RINKI Oy:lle sekä pakkausten tuottajayhteisöille jää riittävästi aikaa valmistautua tarvittaviin muutoksiin.

Ehdotuksen vaikutuksia arvioivassa luvussa 4 todetaan, että *”Tuottajat siirtävät tuottajavastuusta aiheutuvat kustannukset tuotteiden hintoihin, jolloin kustannukset tulevat lopulta aina kuluttajien maksettaviksi.”* ETL haluaa huomauttaa, että tuotteiden hinnoitteluun elintarviketeollisuudessa vaikuttaa monta eri tekijää, minkä vuoksi kustannusten täysimääräinen siirtäminen hintoihin ei ole näin suoraviivaista. ETL pitää tärkeänä, että lisäkustannusrasitetta aiheuttavien velvoitteiden osalta huomioidaan myös niiden vaikutus suomalaisten yritysten kilpailukykyyn.

Tuottajien kustannusvastuu tietyistä kuntien toteuttamista jätehuolto ja siivoustoimista
SUP-direktiivin mukainen ns. laajennettu tuottajavastuu (artikla 8) sisältää keskeisiä muutoksia ETL:n jäsenistön kannalta liittyen tiettyihin kuntien toteuttamiin jätehuolto- ja siivoustoimiin ja niihin liittyviin kustannuksiin osallistumiseen. Olemme korostaneet jo valmisteluvaiheessa toteutukseen sovelletun lähestymistavan ja tiiviin yhteistyön merkitystä tarvittavan tietopohjan ja kustannustenjaon kehittämiseksi. ETL kiittääkin tavasta, jolla velvoitteen toimeenpanoa on valmisteltu yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa.

Toimeenpanossa keskeisiä näkökohtia ovat direktiivissä sekä hallituksen esityksessäkin mainitut kustannustehokkuus ja oikeasuhtaisuus. Kustannustehokkuus puuttuu kuitenkin varsinaisen lakitekstin 48 b §:stä. ETL korostaa, että jätehuolto- ja siivoustoimien kustannustehokkuus on niihin liittyvien korvausten maksamisen lähtökohta. Kustannustehokkuuden arviointia ei voida myöskään osoittaa ainoastaan kunnille tilanteessa, jossa ETL:n jäsenyrityksille ja muille pakkausten tuottajavastuullisille toimijoille on säädetty kustannusvastuu ja kunnille vastaavasti toteutusvastuu. Aidosti kustannustehokkaan ja toimivan ratkaisun aikaansaaminen edellyttää, että tuottajavastuulliset toimijat voivat yhteistyössä kuntien kanssa vastata tiedonkeruusta, toiminnan arvioinnista sekä parhaiden käytäntöjen käyttöönoton edistämisestä. ETL muistuttaa myös siitä, että julkinen kilpailuttaminen ei ole automaattisesti tae kustannustehokkaalle toiminnalle.

Tuottajan kustannusvastuun määräytyminen
ETL pitää erittäin myönteisenä hallituksen esityksessä esitettyä mallia kiinteän korvausten määrittämisestä ensimmäiselle kolmelle vuodelle. ETL myös kiittää kuntien, tuottajien, valvovien viranomaisten sekä terveysviranomaisten edustajista koostuvan seurantaryhmän perustamisesta, sillä kehitystyö luotettavan tiedon keräämiseksi on vasta alkamassa. Haluamme kuitenkin nostaa esiin huolemme siitä, että seurantaryhmälle ei esityksessä tai sen perusteluissa tarjota mandaattia ottaa kantaa kuntien seurantamallin noudattamiseen tai siihen, jakautuvatko kustannukset tavoitteiden mukaisesti.

ETL kiittää erityisesti mahdollisuudesta hyödyntää kansallista liikkumavaraa SUP-direktiivin mukaisen kulutuksen kunnianhimoisen ja pysyvän vähentämisen toteuttamisessa. Ympäristöministeriön kanssa solmitun green deal -sopimuksen mukaisesti ETL on sitoutunut edistämään toimia, jotka johtavat annospakkausten kappalemääräiseen kulutuksen vähenemiseen. Yksittäisellä yrityksellä säilyy kuitenkin vapaus valita joustavasti omat toimensa tavoitteen toteuttamiseen.

Tuottajayhteisöön liittyminen
Lopuksi ETL haluaa kiinnittää huomiota esityksen 62 §:n kalastusvälineitä koskevaan ehdotukseen, jonka mukaan kalastusvälineiden tuottajayhteisön toimialan on katettava kaikki muovia sisältävät kalastusvälineet. Huolenaihe tuottajavastuukustannusten nousemisesta lienee aiheellinen, mutta sitä ei tulisi käyttää perusteluna tuottajavastuuvelvoitteiden laajentamiseen. Kalastusvälineitä koskeva sääntely (vapakalastus ja sisävesikalastus) toimii esimerkkinä tilanteesta, jossa tulisi noudattaa direktiivin soveltamisalaa ilman kansallisia lisäyksiä. ETL pitää tärkeänä arvioida kalastusvälineitä koskevien kansallisten tiukennusten vaikutukset ammattikalastajiin ja sitä kautta kotimaisen raaka-aineen saatavuuteen elintarviketeollisuuden näkökulmasta.

Yleisenä huomiona ETL toteaa, että SUP-direktiivin toimeenpano on ollut hajanaista ja epäselvää johtuen pääasiassa komission viivästyneistä ja puuttuneista tulkinnoista. Tämä on osaltaan johtanut eroihin jäsenmaakohtaisissa linjauksissa direktiivin toimeenpanossa sekä tilanteisiin, jossa tulkintoja ei vielä ole saatavilla. Epäselvyys vaikeuttaa elintarviketeollisuuden sekä muiden yritysten mukautumista direktiivin vaatimuksiin, mikä heijastuu mm. pakkaus- ja tuotekehitykseen sekä niihin liittyviin investointeihin. Lisäksi ETL korostaa, että SUP-direktiivin toimeenpanoon liittyy runsaasti uusia raportointivaatimuksia, jotka edellyttävät muutoksia yritysten tiedonkeruu- ja raportointijärjestelmissä. Näistä järjestelmämuutoksista koituu yrityksille kustannuksia ja ne sitovat resursseja. Vaaditut raportointitiedot on määriteltävä selkeästi ja toimitettava ajoissa sekä kertaluontoisesti toiminnanharjoittajille, jotta vältytään jatkuvilta järjestelmäpäivityksiltä.